

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Запорізький національний технічний університет

Методичні рекомендації
до організації самостійної роботи
з дисципліни «Психологія творчості»
для студентів денного відділення
спеціальності 022 «Дизайн»

2018

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи з дисципліни «Психологія творчості» для студентів денного відділення спеціальностей 022 «Дизайн» / Укл.: Ємельяненко Є.О. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2018. – 10 с.

Методичні рекомендації містять загальні положення щодо організації самостійної роботи студентів з дисципліни «Психологія творчості» та методичні вказівки до її виконання, перелік рекомендованої літератури.

Укладачі:

к.філос.н., доцент кафедри філософії Ємельяненко Є.О.

Відповідальний за випуск: к.філос.н., доцент Ємельяненко Є.О.

Рецензент: д.філос.н., завідувачка кафедри філософії Запорізького національного технічного університету, професор Бондаренко О.В.

Затверджено

на засіданні кафедри філософії ЗНТУ

№ 7 від «24» квітня 2018 р.

Рекомендовано до видання НМК гуманітарного факультету,
протокол № 7 від «26» квітня 2018 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Змістовний модуль 1.	
Історія та теорія психології творчості.....	6
Змістовний модуль 2.	
Структура та механізми творчості в контексті психічних явищ.....	7
Використана та рекомендована література.....	9

Вступ

Унаслідок інтенсивних економічних змін, пов'язаних із глобалізацією, посиленням інновацій, інформатизацією, трансформацією світових ринків і прискореним розвитком певних галузей економіки в Україні, а також культурного відродження країни, гуманізації суспільства нині зростає потреба у кваліфікованих кадрах нового типу, які вміють ефективно й творчо розв'язувати поставлені завдання. Позаяк творчий підхід дає змогу якнайефективніше вирішувати поставлені проблеми, то цілком зрозуміло, чому виникло гостре соціальне замовлення на виявлення творчих особистостей і виховання фахівців відповідного складу. Активізація творчих можливостей, потенціалу людини забезпечує повноцінну соціальну реалізацію особистості, що, у свою чергу, прискорює культурно-економічний прогрес у країні, підвищення рівня життя її громадян.

Питання творчості стало нині настільки актуальним, що його можна віднести до проблем століття. Багато десятків років як закордонні, так і вітчизняні психологи досліджують феномен творчості, проте довгий час він вислизав від точного психологічного експерименту, тому що реальні життєві ситуації не вкладалися в його рамки, бо вони завжди обмежені певною діяльністю, поставленою метою.

Питання становлення та розвитку творчої особистості, розкриття природи креативності, створення умов творчої самореалізації людини є сьогодні надзвичайно важливими, для фахівців всіх професій, проте варто відмітити, що для професіоналів, безпосередньо пов'язаних з художньою творчістю, розуміння її психологічних підґрунть та навички з розвитку креативності є безумовно необхідними. Велика практична значущість цієї проблеми та неможливість її вирішення в межах окремих наукових парадигм стимулювали процес зближення та взаємозбагачення експериментальних і концептуальних підходів на шляху створення єдиної теорії творчості, що визначає теоретико-прикладну спрямованість дисципліни «Психологія творчості».

Сучасний вітчизняний ринок праці обумовлює потребу в творчих особистостях, що здатні створювати креативне середовище. Суспільство розвивається лише в творчості. Проблема розвитку

творчої особистості є ключовою в нормативних документах у галузі розвитку національної вищої освіти, зокрема: Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Концепції наукової, науково-технічної та інноваційної політики в системі вищої освіти України, Концепції національно-патріотичного виховання молоді та ін. Саме тому розкриття психологічного змісту, умов, засобів розвитку творчої особистості необхідним змістовним компонентом вищої професійної освіти за спеціальністю «Дизайн».

Мета дисципліни «Психологія творчості» полягає в наданні студентам теоретико-методологічних знань психології творчості, закономірностей перебігу творчого процесу талановитих та геніальних людей, характеристик особистості творчих людей та їх душевні особливості, умов і закономірностей розвитку творчого потенціалу особистості, а також у формуванні та реалізації інтегративних інтелектуальних умінь і практичних навичок у майбутній професійній діяльності.

Вивчення студентами-дизайнерами курсу «Психологія творчості» в першу чергу актуалізується тим, як державна національна програма визначає стратегічні напрями розвитку освіти й забезпечення постійного не тільки професійного, а і духовного та творчого самовдосконалення особистості дизайнера, формування інтелектуального й культурного її потенціалу – вищих цінностей нації. Трансформація сучасної дизайнерської освіти передбачає розвиток творчої особистості дизайнера, здатної не тільки до трансляції знань, але й до створення світових зразків культури й духовності у галузі дизайну.

Стратегічні напрями розвитку дизайнерської освіти ставлять нові завдання перед творчими майбутніми спеціалістами у галузі дизайну, щоб у центрі уваги стала особистість творчого дизайнера. Майбутній дизайнер також повинен не тільки добре знати закони розвитку і психіки індивіда-творця, а ще має бути обізнаним в оригінальних поглядах на проблему психічного розвитку творчої людини в онтогенезі, зокрема психічного механізму творчості у дизайні. Крім того, професійна діяльність дизайнера не можлива без вирішення творчих та креативних проектних завдань, без розуміння й усвідомлення необхідності залучення особистості дизайнера до творчої діяльності.

Змістовний модуль 1. Історія та теорія психології творчості

1.1. Психологічні основи творчості

I. Теоретичні питання для самостійної роботи.

1. Поняття творчості, творчої діяльності і продуктів творчості.
2. Історичний та індивідуальний смисл та сутність творчості.
3. Феномен трікстера.
4. Рівні творчості: визначення і психологічна характеристика.
5. Критерії творчості: новизна продукту, суб'єктивна новизна, спонтанна активність.

II. Виконання творчих завдань.

1. Знайдіть в словниках, підручниках, спеціальних дослідженнях визначення поняття «творчість». Дозволяється використання мережі Internet при коректному посиланні на джерело інформації (сайт, назва, авторство статті)

2. Порівняйте визначення та виділіть суттєві (подібні) ознаки та відмінності

3. Сформулюйте ознаки творчої особистості та методи їх виявлення (діагностування)

1.2. Постановка питання про творчість в онтогенезі.

I. Теоретичні питання для самостійної роботи.

1. Історичні погляди на суть і природу творчості.
2. Підходи до вивчення творчості: розвиток психологічних уявлень.

3. Теорія творчості Анрі Бергсона.

4. Теорія творчості Теодора Рібо.

5. Теорія творчості Зігмунда Фрейда.

6. Роль та принципи нешаблонного мислення (Е.Боно) в науці.

II. Виконання творчих завдань.

1. Сформулюйте хронологічну таблицю «Психологічні теорії творчості» починаючи від виокремлення даного наукового напрямку і до сучасності.

2. Проаналізуйте специфіку наукових досліджень феномену творчості у інших (споріднених і неспоріднених) наукових галузях.

3. Обґрунтуйте, які з психологічних підходів (концепцій) найбільше відповідають потребам дослідження творчості саме у її художньому вимірі.

1.3. Структура креативності.

I. Теоретичні питання для самостійної роботи.

1. Основні уявлення щодо креативності.

2. Концепція Дж.Гілфорда.

3. Методи вимірювання креативності.

4. Метод «Креативне поле» Д. Б.Богоявленської.

5. Поняття інтелектуальної ініціативи.

6. Інтеграція когнітивних і мотиваційних аспектів творчості.

II. Виконання творчих завдань.

1. Проаналізуйте критику психометричного підходу до креативності.

2. розкрийте кількісні і якісні критерії оригінальності.

Продемонструйте на конкретних прикладах.

3. Здійсніть порівняльний аналіз існуючих методів до діагностики креативності.

4. Розкрийте сутність креативності через приклади створення парадоксальних виробів.

Змістовний модуль 2. Структура та механізми творчості в контексті психічних явищ

2.1. Соціальні механізми творчості, структура і природа творчих здібностей.

I. Теоретичні питання для самостійної роботи.

1. Ознаки суб'єкту творчості: творчість як високий рівень розвитку здібностей.

2. Лонгитюд Л.Термена та його висновки.

3. Концепція «порогу».

4. Поняття проблемної ситуації, конфлікту, функціонального рішення, інсайту.

5. Концепція ЕУС Пономарьова Я.О.: прямий та побічний продукт діяльності.

6. Адаптивні і біфуркаційні механізми у суспільстві і особистості.

II. Виконання творчих завдань.

1. Систематизуйте у презентації індивідуальні та соціальні фактори прояву, формування та реалізації творчих здібностей

2. Складіть елементарну програму вивчення продуктивного мислення в контексті концепцій гештальтпсихології.

3. З власного досвіду розкрийте роль минулого досвіду у творчій діяльності.

4. На окремих прикладах здійсніть вивчення умов та динаміки інсайту.

2.2. Вікові особливості розвитку творчих здібностей.

I. Теоретичні питання для самостійної роботи.

1. Особливості дитячої творчості.

2. Сенситивні періоди в розвитку творчості у різних галузях людської культури.

3. Неусвідомлюваний характер дитячої творчості. Ігрова діяльність як сприятлива умова для дитячої творчості.

4. Передбачення як елементарна форма уявлення у ранньому дитинстві.

5. Творче оволодіння мовою та розвиток творчого уявлення в дошкільному віці. Зближення уявлення з теоретичним мисленням як зародок творчих здібностей у юнацтві.

6. Особливості творчої діяльності у молодому та зрілому віці.

II. Виконання творчих завдань.

1. Зробити порівняльний аналіз дитячої та підліткової творчості.

2. Проаналізувати розвиток творчих здібностей у підлітковому та юнацькому віці.

3. Сенситивні періоди у розвитку творчості в різних галузях людської культури.

4. Взаємозв'язок розвитку мови, уявлення і творчості.

2.3. Види творчої діяльності людини

I. Теоретичні питання для самостійної роботи.

1. Психологічні особливості творчості в різних галузях діяльності.
2. Види творчості: наукова, технічна, літературна, музична, образотворча, ігрова, навчальна, побутова, військова, управлінська, ситуаційна, комунікативна.
3. Основні функції різних видів творчості: гносеологічна, аксіологічна, евристико-конструктивна, репрезентативна.
4. Технічна творчість та винахідництво як частина технічної творчості. Бар'єри винахідництва.
5. Поняття про художню творчість. Поняття про задум у художній творчості. Художня творчість як синкретична єдність основних видів діяльності: пізнавальної, ціннісно-орієнтаційної, перетворюючої та комунікативної.
6. Поняття про наукову творчість. Роль різних видів мислення та емоцій у художній та науковій творчості.

II. Виконання творчих завдань.

1. Проаналізувати психологічні особливості творчості в різних галузях діяльності.
2. Здійснити порівняльний аналіз різних видів мислення та емоцій у художній та науковій творчості.
3. Проаналізувати особливості літературної, музичної та образотворчої творчості.

Використана та рекомендована література

1. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей / Д.Б. Богоявленская. – М.: Академия, 2002. – 337 с.
2. Гусакова М.П. Эдвард Боно и все, все, все... (психология творчества в картинках) / М.П.Гусакова // Практична психологія та соціальна робота. -№3. – 2006. – С.108-116
3. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс. [текст] навч. посіб. / Т.В.Дуткевич. – К.: Центр учбової літератури, 2016. – 388 с.
4. Ермолаева-Томина Л.Б. Психология художественного творчества. – М.: Академический проект: Культура, 2005. – 304 с.
5. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. – Житомир: Вид-во Рута, 2006. – 320 с.

6. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности / Е. П. Ильин. – СПб.: Питер, 2009. – 448 с.
7. Клименко В. В. Психологія творчості : навч. посіб. / В.В.Клименко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 480 с.
8. Копытин А.И. Арт-терапия детей и подростков / Копытин А.И., Свистовская Е.Е. – М.: «Когито-Центр», 2007. – 197 с.
9. Леонтьев Д.А. Пути развития творчества: личность как определяющий фактор / Д.А.Леонтьев // Воображение и творчество в образовании и профессиональной деятельности. Материалы чтений памяти Л.С.Выготского: Четвертая Международная конференция. М.: РГГУ, 2004. – С. 214-223.
10. Николаева Е .И. Психология детского творчества / Е.И.Николаева. – СПб.: Речь, 2006. – 220 с.
11. Николаенко Н.Н. Психология творчества / Н.Н.Николаенко. – СПб.: Речь, 2007. – 277 с.
12. Психология индивидуальных различий / под ред. Ю.Б.Гиппенрейтер, В. Я. Романова. – 3-е изд., М.: АСТ: Астрель, 2008. – 720 с.
13. Психологія творчості: Конспект лекцій / Укладач О.А.Кривопишина. – Суми: Вид-во СумДУ, 2009. – 81 с.
14. Роджественская Н.В. Креативность: пути развития и тренинги / Роджественская Н.В., Толшин А.В.. – СПб: Речь, 2006. – 320 с.
15. Роменец В.А. Психологія творчості / В.А.Роменец. – К.: Либідь, 2004. – 288 с.
16. Туник Е.Е. Психодиагностика творческого мышления. Креативные тесты / Е.Е.Туник. – СПб: Дидактика Плюс, 2002. – 48 с.
17. Якобсон П.М. Психология художественного творчества / П.М.Якобсон. – М.: Знание, 1971. – 48 с.
18. Яланська С. П. Психологія творчості: навчальний посібник /С.П.Яланська. – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2014. – 180 с.